

سخن نخست

اهمیت و کارکرد آرشیوهای محلی

دکتر ابوالفضل حسن‌آبادی^۱

آرشیوها حافظه تاریخی ملت‌ها هستند و وظیفه حفظ، نگهداری و سازماندهی کلیه اسناد و منابع تاریخی مرتبط با یک کشور را بر عهده دارند. آرشیوها را می‌توان از لحاظ شمول دربرگیری منابع، دایره اختیارات و شرح وظایف به آرشیوهای ملی، منطقه‌ای و محلی تقسیم کرد که به‌خاطر دربرداشتن منابع مختلف، کارکردهای متفاوتی را در جمع‌آوری، نگهداری و سازماندهی اسناد برعهده دارند. از مهم‌ترین کارکرد آرشیوها می‌توان فراهم‌سازی دسترسی عموم به آرشیو، اطلاع‌رسانی نسبت به آرشیوها، حفظ اسناد و منابع برای آینده، شناسایی و ترویج آگاهی از آرشیوها در جامعه، مدیریت اسناد برای آینده و راه‌اندازی خدمات تخصصی را نام برد.

بررسی کارکرد مراکز آرشیوی در ایران نشان می‌دهد که تعداد مراکز فعال چندان زیاد نیست و سیاست برخی از این مراکز چاپ و انتشار منابع و نه اطلاع‌رسانی آرشیوی و دسترسی عمومی است. سؤال اینجاست که سهم مردم از آرشیوها چیست؟ تکلیف تاریخ مردم چه می‌شود؟ مشارکت مردم به چه صورتی در ساختن تاریخ خود فراهم می‌آید؟ نقش آرشیوها چگونه در این زمینه تعریف می‌شود و تکلیف اسنادی که با زندگی روزانه مردم در ارتباط هستند چیست؟

یکی از انواع آرشیوها که کارکرد مهمی در جمع‌آوری، نگهداری، سازماندهی و اطلاع‌رسانی اسناد مرتبط با زندگی مردم دارد، آرشیوهای محلی هستند. اسناد حاصل از بررسی شهرک‌ها و امکاناتشان، کنش و واکنش ساکنان شهرها نسبت به محیط، گسترش مناطق شهری،

۱. دکترای تاریخ محلی؛ رئیس مرکز اسناد، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی
ahassanabady1@yahoo.com

تغییر ساختارها و زیرساختارهای شهری، سرشماری‌های محلی، تولد، مرگ، ازدواج، کلنی‌های مهاجران، نژادها، افزایش یا کاهش جمعیت، مشاغل بومی و سنتی، ورود مظاهر جدید تمدنی از مدارک مهم آرشیوی هستند که می‌تواند مورد توجه مردم قرار گیرد. باید در نظر داشت جوامع هرگز نمی‌ایستند؛ در آن‌ها همیشه تولد، مرگ و ازدواج برای ثبت، مالیات برای جمع‌آوری، جاده برای ساختن، لوله برای خواباندن، خیابان برای ساختن هست و شهرها پیوسته در حال زایش هستند. همزمان با این تغییرات، هویت شهری دگرگون می‌شود، حیات جامعه شهری تکامل می‌یابد و اسناد مرتبط با آن تولید می‌شود که می‌تواند در دهه‌های بعدی بیانگر مسیر تحول و تغییرات شهرها در دوره‌های زمانی مختلف باشد. این اسناد که مستقیماً با زندگی روزمره مردم سروکار دارند در همه ابعاد زندگی اجتماعی آن‌ها مؤثرند و بیانگر گوشه‌هایی از حیات اجتماعی شهرها هستند که به‌ندرت در اسناد دولتی ظهور می‌یابد و بسیاری از مؤلفه‌ها و فاکتورهای تاریخ محلی در این آرشیوها عینیت می‌یابد.

ایجاد آرشیوهای محلی در مناطق می‌تواند گام مهمی در جمع‌آوری اسناد تاریخی مردمی باشد که در چارچوب کارکردهای مراکز فعلی در ایران کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد و تأثیر به‌سزایی در جهت پررنگ کردن ردپای مردم در تاریخ، علاقه‌مندی آن‌ها به منابع آرشیوی و مراجعه آن‌ها به آرشیوها دارد و در نهایت هویت و همبستگی اجتماعی را به همراه می‌آورد.

